
АЛЕКСАНДРОВИЧ Т.З.,
кандидат філологічних наук, доцент,
кафедра гуманітарно-мистецьких
дисциплін та технологій легкої
промисловості,
Київський національний університет
технологій та дизайну, м. Київ, Україна
МАЛИНКА М.М.,
старший викладач,
кафедра гуманітарно-мистецьких
дисциплін та технологій легкої
промисловості,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті аналізуються різні підходи до вивчення педагогіки співробітництва у вітчизняній та закордонній науковій думці. Досліджується необхідність застосування педагогіки співробітництва для формування особистості сучасного успішного фахівця. Із цією метою досліджуються форми й методи, які можна практично впроваджувати в навчання під час застосування педагогіки співробітництва на заняттях. З'ясовується, як впливає на студента, учня дана технологія, до чого призводить її використання в освіті. У роботі стверджується, що застосування педагогіки співробітництва в освітньому процесі сприяє вихованню всебічно розвиненої, високо професійної, інтелектуальної особистості, яка зорієнтована на загальнолюдські цінності, креативна, здатна приймати правильні рішення у кризових ситуаціях, не боїться брати на себе відповідальність. Автори акцентують увагу на тому, що саме підготовка професіонала високого рівня і є основною вимогою, яка ставиться перед закладами вищої освіти сьогодні.
Ключові слова: діалог, особистісно-орієнтований підхід, педагогіка співробітництва, технології, творчість, фахівець.

В статье сопоставляются различные подходы к изучению педагогики сотрудничества в отечественной и зарубежной научной литературе. Исследуется необходимость применения педагогики сотрудничества для формирования личности современного успешного специалиста. С этой целью рассматриваются формы и методы, которые можно практически внедрять в обучение при применении педагогики сотрудничества на занятиях. Объясняется, как влияет на студента, учащегося данная технология, к чему приводит ее использование в образовании. В работе утверждается, что применение педагогики сотрудничества в образовательном процессе способствует воспитанию всесторонне развитой, высокопрофессиональной, интеллектуальной личности, ориентированной на общечеловеческие ценности, креативной, способной брать на себя ответственность, принимать правильные решения в кризисных ситуациях. Акцентируется внимание на том, что именно подготовка профессионала высокого уровня и составляет основное требование к выпускникам высшей школы сегодня.

Ключевые слова: диалог, личностно-ориентированный подход, педагогика сотрудничества, технологии, творчество, специалист.

Different approaches to the study of pedagogy of cooperation in domestic and foreign scientific thought are compared in the article. The necessity to use the pedagogy of cooperation to shape the personality of a modern successful specialist is studied. In view of this, the forms and the methods that can be practically introduced into training when applying the pedagogy of cooperation in the classroom are studied. It is revealed how the technology influences the student, and what leads to its use in education. The paper argues that the use of pedagogy of cooperation in the educational process promotes the development of a comprehensively developed, highly professional, intellectual personality, focused on universal values, creative, able to make the right decisions in crisis situations and is not afraid to take responsibility. The authors emphasize that the training of a high-level professional is the main requirement for higher education institutions today.

Key words: dialogue, person-centered approach, pedagogy of cooperation, technologies, creativity, professional.

Постановка проблеми. Сучасна педагогіка вимагає пошуків та впровадження в освітній процес новітніх підходів до навчання та виховання молоді. Серед усіх технологій та методик провідна роль відводиться педагогіці співробітництва, розширенню сфери її можливостей, впливу на особистість з метою засвоєння та практичного застосування набутих знань у ЗВО і не тільки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження витоків педагогіки співробітництва та процес її адаптації на вітчизняному ґрунті привертає до себе увагу останні десятиріччя значної кількості науковців. Серед них варто назвати такі прізвища: С. Баклаженко [1], Л. Гуреева та Н. Козьміна [2], В. Калашин [3, 4], Л. Пінчук [5], Л. Прокопів [6], Н. Столярова [7] та інші.

Так, Н. Столярова веде мову про те, що «педагогіка співробітництва – це справжня педагогічна творчість викладача, яка виступає як розумова і практична діяльність, що спрямована на розробку, конструювання нових ідей, форм, методів, досвіду, методичних систем, які відповідають головному завданню вищої школи – підготовці висококласних фахівців» [7, с. 168].

На думку Л. Прокопова, завдання викладача сьогодні полягає в тому, щоб створити умови для плідної співпраці з вихованцями, а для цього йому необхідно вміти оперативно реагувати на особистісні якості студента, що можуть досить швидко змінюватися під впливом як зовнішніх обставин, так й індивідуального зростання [6, с. 7].

В. Калашин наполягає на тому, що найсильнішим мотивом до співробітництва між педагогом і студентом можна вважати заохочення й визнання [4, с. 19].

Різні погляди на застосування в педагогічній практиці однієї й тієї ж технології, але під іншим кутом залишають питання дослідження педагогіки співробітництва відкритим і для прийдешніх поколінь науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У статті аналізуються різні підходи до вивчення педагогіки співробітництва в Україні та за її межами, досліджується необхідність застосування педагогіки співробітництва для формування особистості сучасного успішного фахівця.

Мета статті. Проаналізувати розвиток педагогіки співробітництва у вітчизняній та закордонній науковій думці. Дослідити форми й методи, які можна практично впроваджувати в навчання під час застосування педагогіки співробітництва на заняттях. З'ясувати, як впливає на студента, учня дана технологія, до чого призводить її використання в освіті.

Виклад основного матеріалу. Оскільки сучасна педагогіка є гуманістичною, то для неї характерні певні ознаки: створення пізнавального й стимулюючого навчального середовища, розвиток свободи й ініціативи, виховання почуття відповідальності за власні вчинки, атмосфера взаємодії та співдружності під час навчально-виховного процесу; відведення ролі консультанта для

викладача, добір педагогом навчального матеріалу, який сприятиме стимуляції творчих здібностей вихованців [6, с. 7].

Сучасну педагогіку, котра зорієнтована на розвиток особистості, вважають інноваційною. Проте такою вона є лише для нашої педагогічної системи, тому що в інших країнах розвиток особистих здібностей учня або ж студента вже давно є вимогою освіти [5, с. 68].

У зв'язку зі швидкими темпами змін у соціумі, виникає потреба в людях, які готові до блискавичних трансформацій, креативних, розумних, здатних прийняти вірне рішення у нестандартній ситуації. У свою чергу це відбивається і на розвитку педагогіки в XXI сторіччі, що прискорює інноваційні освітні процеси, оскільки лише вони зможуть стабілізувати суспільство [6, с. 7].

Саме тому сьогодні, як ніколи, удосконалюється педагогіка співробітництва, завдяки якій створюється партнерське середовище під час навчально-виховного процесу, що допомагає вивільнити творчий потенціал вихованця, розкрити його індивідуальний і неповторний внутрішній світ, сприяє кращому розвитку розумових здібностей [7, с.168].

Термін «співробітництво» можна тлумачити як «діяльність людей, що передбачає об'єднання спільних зусиль для досягнення загальної мети. Співробітництво забезпечує організацію суб'єкт-суб'єктних стосунків учителя та учнів у спільній діяльності через високий рівень мотивації, сумісне прийняття рішень та готовність до сприйняття і введення інновацій» [Цит. за: 1, с. 165].

Термін «співробітництво» безпосередньо пов'язаний з такими поняттями, як «співпереживання», «співчуття», «співучасть», «співтворчість», «співроздуми». Актуальними є поняття «педагогіка співробітництва», «професійно-педагогічне співробітництво», «навчальне співробітництво» [1, с. 165].

Сама ж педагогіка співробітництва як поняття була сформована в середині 80-х років минулого сторіччя. Це був новаторський напрям, завдяки якому почали застосовувати в освітній діяльності інноваційні системи й методи навчання. На основі новаторської педагогіки було успішно реалізовано в закладах освіти авторські програми. «Якщо наукова педагогіка розвиває загальні закономірності і теоретичні проблеми виховання, то новаторська творить ефективні педагогічні технології» [6, с. 7].

Термін «педагогіка співробітництва» почав використовуватися на практиці після публікації Маніфесту, написаного сімома педагогами (С.М. Лисенкова, В.Ф. Шаталов, І.П. Волков, В.А. Караковський, М.П. Щетинин, Є.М. Ільїн, Ш.А. Амоношвілі) у 1986 році. У документах узагальнено досвід учителів, які вже до 1986 року працювали на засадах співробітництва зі своїми вихованцями, а також сформульовано загальні положення педагогіки співробітництва [4, с. 3]. Хоча елементи ідеї педагогічного співробітни-

цтва можна знайти у творчості Й. Песталоцці, А. Макаренка, В. Сухомлинського [7, с. 165].

Прототипом особистісно-орієнтованого підходу можна вважати технологію навчання у співпраці (cooperative learning). Цю технологію запровадили три групи американських учених. Зокрема, група Р. Славіна (університет Джона Хопкінса), група Р. Джонсон і Д. Джонсон з університету штату Міннесота, та група Е. Аронсона з університету штату Каліфорнія [2]. Ця технологія фокусується на створенні сприятливого середовища, в якому кожен окремий учень проявляє свої здібності в ході активної спільної навчальної діяльності. Вчені встановили, що робота, зосереджена на досягненні спільної мети, приносить радість, створює дружню атмосферу творчості та взаємодопомоги. У цьому і є суть навчання у співпраці [2].

Науковці Д. Джонсон, Р. Джонсон та Е. Джонсон-Холубек розробили п'ять елементів навчання у співробітництві. Перший елемент наголошує на сумісній діяльності учнів для досягнення успіху. Другий елемент зосереджується на індивідуальній і колективній відповідальності вихованців задля досягнення поставленої мети. Третій елемент вимагає стимулювання активного спілкування учасників групи між собою у процесі спільного навчання, взаємодопомоги та взаємної підтримки. Четвертий елемент робить акцент на наявності необхідних навичок соціальної поведінки, які забезпечать об'єднання учнів у команду [1, с. 165]. П'ятий елемент «упроваджує «технологію» спільної роботи, що складається з наступних фаз: організація роботи та обговорення різних способів досягнення цілей, що стоять перед колективом; підтримка партнерських відносин; ретельний аналіз результатів спільної роботи і пошуку шляхів її інтенсифікації» [1, с. 165].

Мета, заради якої було створено педагогіку співробітництва, – це поява альтернативи авторитарності, що панувала в освіті та вихованні. Тобто вихованець ставав однодумцем викладача, рівноправним учасником освітнього процесу. Це потребує від педагога створення довірливої атмосфери під час навчання, яка вимагає майстерності викладача та ораторських здібностей [4, с. 4].

Основними ідеями педагогіки співробітництва можна вважати стосунки між учителем та учнем, засновані на взаємоповазі; постановку складного проблемного завдання, яке не тільки не відлякує вихованця, а завдяки вмілому керівництву викладача вселяє в нього впевненість, допомагає долати перепони.

Важливою умовою для досягнення успіху в навчанні є відсутність примусу. Учня або студента можна мотивувати оцінкою. У даному випадку позитивний результат в освітньому процесі досягається постійним повторенням. Таким чином, не проявляючи великого бажання до навчання вихованець, все одно

засвоює необхідний мінімум [4, с. 4]. Причому зовсім не обов'язково ставити оцінку. Так, В.Ф. Шаталов залишає порожніми клітинки, якщо робота не виконується. У С.М. Лисенкової відпадає потреба в негативних балах, оскільки не встигаючих немає. Ш.А. Амоношвілі пропонував не ставити взагалі маленьким діткам оцінок. [4, с.4].

Необхідною складовою педагогіки співробітництва є ідея вільного вибору, коли учень може самостійно обрати чи то завдання, чи то задачу, чи то тему твору [4, с. 4].

У педагогіці співробітництва залучаються до співпраці й батьки. Мета такої ідеї передбачає довірливе ставлення між дорослими й дітьми як у навчальному закладі, так і в домашньому середовищі [4, с. 5].

Не менш важлива роль відводиться і постаті самого педагога. Педагогіка співробітництва мотивує не протиставляти викладачів один одному, а вчить працювати спільно задля досягнення мети, не дивлячись на те, хто і які методи використовує в своїй освітянській діяльності [4, с.5].

Якщо застосовувати вищенаведені ідеї на практиці, вважає В. Калошин, можна досягти вражаючих результатів: створити «сприятливий психологічний клімат процесу навчання, сформувати високий рівень внутрішньої мотивації учнів до навчання, сам процес навчання оптимізувати» [4, с. 5]. А це, у свою чергу, призведе до високого рівня засвоєння знань усіх учнів.

Американські вчені довели, що необхідно дотримуватися основних принципів навчання у співробітництві:

- члени групи повинні бути сумісними психологічно;
- завдання, підготовлене викладачем, стосується всієї групи;
- у кожній групі завжди є сильніший і слабший студент, тому варто розподілити ролі між членами групи;
- потрібно оцінювати роботу цілої групи [2].

Складовою частиною навчання у співробітництві можна вважати проєктний метод. Одна із засновниць цього методу Е. Полат наполягала на тому, що його за своєю суттю метод проєктів є розвивальним. Його варто застосовувати на будь-якому етапі навчання [5, с. 68].

Не менш важливу роль у педагогіці співробітництва відіграє й диференційоване навчання, завдяки якому можна створити умови, що допоможуть кожному студенту розкрити всі свої потенційні інтелектуальні можливості. Через це використання диференційованого навчання у ЗВО дає змогу врахувати психологічні особливості студентів, їхні здібності, особливості навчального процесу у вищій школі [1, с. 168].

Продовженням диференційованої форми навчання можна вважати групову форму роботи, при застосуванні якої групи комплектуються за певними критеріями. Таким чином, навчання відбувається відповідно до профільної

диференціації, що ґрунтується на інтересах та вподобаннях студентів. Варто зазначити, що навчальна діяльність студентів за таких умов відбувається в певному трикутнику: «педагог» – «група» – «студент» [1, с. 169].

Умова, за якої може відбутися колективна форма навчання – це наявність зв'язків між педагогом та вихованцем, а також безпосередньо між самими студентами. «Оволодіння студентами гностичними, проєктивними, конструктивними, комунікативними та організаційними вміннями співробітництва потребує від них набуття досвіду співробітництва у різних видах взаємодії, що втілюються в індивідуальних, групових та колективних формах навчання» [1, с. 169].

Педагогіка співробітництва популярна в європейському освітянському просторі. Її головна мета полягає в наданні людині потужної життєвої мотивації, допомагає сформувати її потенціал через систему творчих здібностей. Усе більше педагогів у власній діяльності намагаються співпрацювати зі своїми учнями. Із цією метою вони доброзичливо ставляться до вихованців, прагнуть об'єктивно оцінювати їхні можливості, зрозуміти мотивацію певних вчинків, стимулювати творчість тощо [4, с. 5].

Так, у скандинавських країнах педагогіку співробітництва називають педагогікою діалогу. Вона зорієнтована на принципи педагогічного досвіду бразильського педагога Паоло Фрейре. Мета діалогу – «зміна орієнтації педагогічного впливу учителя на учнів на моральних принципах і загальнолюдських цінностях» [4, с. 6]. У педагогіці діалогу вчитель виступає провідною фігурою, котра успішно взаємодіє з учнями.

Ідеї педагогіки співробітництва суголосні з принципами гуманізації освіти, які розроблені В. Сухомлинським. Для того, щоб сформувати особистість, педагогу необхідно знати душу учня, індивідуальні риси, сильні та слабкі сторони: «Вихователєві треба бути знавцем душі людини, яка формується» [Цит. за: 4, с. 6].

Тільки завдяки любові, розумінню, повазі можна досягти найкращих результатів у навчально-виховному процесі: «Мудра любов до дітей – вершина нашої педагогічної культури» [Цит. за: 4, с. 7].

Ще одна ключова вимога до педагога – це віра в дитину, в її талант, у її творчі сили: «Головне – віра в людину, вміння бачити хороше в ній» [Цит. за: 4, с. 7].

Завдання вчителя, на думку В. Сухомлинського, полягає в забезпеченні розвитку дитини, зокрема розвитку почуття власної гідності: «У школі має панувати дух поваги до людської гідності» [Цит. за: 4, с. 7].

Дуже важливим завданням для педагога є збереження здоров'я вихованця, не зважаючи на складність навчального процесу: «Режим фізичної і розумової праці – важлива умова міцного здоров'я» [Цит. за: 4, с. 7].

Для В. Сухомлинського, вчитель – це, перш за все, друг і захисник дитини. Причому захищати потрібно не тільки від зовнішнього зла, а й від духовної самотності: «Учитель має стати другом дитини, проїнятися її інтересами, переживати її радощі й тривоги» [Цит. за: 4, с. 7].

Педагогіка співробітництва значно відрізняється від традиційної (авторитарної) педагогіки. Розглянемо деякі відмінні риси. Візьмемо за приклад ставлення до педагогічної діяльності. У традиційній педагогіці відбувається наслідування нормативних вимог, які спираються на авторитет керівництва. А в педагогіці співробітництва навпаки критично ставляться до нормативних вимог. Викладач проявляє схильність до інновацій, до пошуків нових дидактичних методів [4, с. 7].

Різні підходи до самоусвідомлення свого статусу вчителем. В авторитарній педагогіці відчувається залежність від верхів, униканні відповідальності, догматизм. А в педагогіці співробітництва надається перевага незалежності викладача, відповідальності за інноваційні пошуки [3].

На відміну від традиційної системи, педагогіка співробітництва розглядає позицію вчителя всередині системи навчальної діяльності, «тобто педагог виступає як консультант, організатор середовища навчання, своєрідний посередник між учнями і соціальним досвідом у формі культури. При цьому важливо особливо відзначити, що вирішальний вплив на учнів здійснюється не через інформацію і слово педагога, а через його особистість» [4, с. 8].

Щоб реалізувати ідеї педагогіки співробітництва, викладачеві на практиці потрібно створити певні умови. До них можна віднести міжособистісну взаємодію, тобто зміна психологічних позицій, стилю спілкування між вчителем та учнем. «Створення ситуації «незакінченості» думки», коли у вихованця виникає бажання дізнатися, що це може значити. «Створення психологічної атмосфери взаємної поваги і моральної рівності», яка допускає під час ведення дискусії можливість змінити власну точку зору. Взагалі застосування діалогу як методу під час навчання стимулює творчий процес студентів [4, с. 10].

Модель діалогічної взаємодії передбачає рівність позиції вчителя й учня у процесі навчання; наявність контакту, сприяє доброзичливій, творчій атмосфері занять; високому рівню мотивації навчання вихованців [4, с. 11].

Викладаючи матеріал, педагогу необхідно використовувати різноманітні прийоми, щоби глибше розкрити зміст. В. Калошин пропонує наступні методи емоційного впливу викладача на студента: розповідаючи, варто підкреслювати власне, суб'єктивне бачення; «оголювати» хід своїх думок (демонструвати сумніви, повністю не розкривати всієї теми); не боятися проявляти почуття; вносити елементи проблемності, гри, застосовувати діалогічну форму на заняттях [4, с. 13].

Не менш важливим є використання прийомів саморегуляції, які радив і В. Сухомлинський. Сюди можна віднести оптимізм, почуття гумору, доброзичливість. Взагалі «дотепність і толерантність (терпимість до «інакомислення») – обов'язкові якості особистості педагога у всіх закордонних моделях фахівця [4, с. 13].

Негативно впливають на розвиток ідей педагогіки співробітництва такі моделі спілкування з учнями, як: китайська стіна (авторитарність, зневага до опонента), локатор (виділення окремих учнів), робот (викладання за програмою дисципліни, не враховуючи реальність), «я сам» (педагог вважає головним себе в процесі навчання), тетерук (викладач чує тільки себе, відсутній зворотній зв'язок з учнем) тощо [4, с. 14].

Висновки і перспективи. Для особистісно орієнтованої освіти ключовою вимогою є розвиток нахилів та здібностей вихованця, толерантне ставлення викладача до студента і навпаки, створення умов для розвитку творчого потенціалу молоді. У межах особистісно орієнтованого підходу можна вести мову про педагогіку співробітництва.

Педагогіка співробітництва стимулює спільний пошук, глибоку віру студентів у себе та право на помилки, на утвердження себе, успішне подолання труднощів, з одного боку, а з іншого – віру викладача в розумові здібності своїх вихованців. Педагогіка співробітництва, на думку дослідників, ґрунтується на принципах вимогливості та поваги до особистості, у довірі до студента та доброзичливості, сприйнятті певної дисципліни крізь призму постаті самого викладача (тобто визнання його авторитету), в умінні генерувати нові ідеї, форми, методи, у здобутті студентами досвіду діяльності та спілкування, а також соціальної активності.

Потребує глибшого дослідження порівняння застосування педагогіки співробітництва в Україні та за кордоном (у садочку, школі, ЗВО). Залишається відкритим питання про застосування педагогіки співробітництва на прикладі окремих дисциплін.

Враховання всіх зазначених підходів у педагогічній діяльності дозволяє досягти максимальних результатів – виховання всебічно розвиненої, високо професійної, інтелектуальної особистості, яка зорієнтована на загальнолюдські цінності, креативна, здатна приймати правильні рішення у кризових ситуаціях, не боїться брати на себе відповідальність. Власне такого фахівця і потребує сучасний ринок праці в будь-якій частині світу, адже тільки така людина зможе конкурувати і вигравати конкуренцію, бути гнучкою до викликів сьогодення і швидко орієнтуватися серед злободенних проблем. Підготувати професіонала високого рівня і є основною вимогою, що її диктує час закладам вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Баклаженко Є. В. Реалізація педагогічних умов підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до співробітництва з учнями. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2015. Випуск. 43. С. 164–170.
2. Гуреева Л. В., Козьміна Н. А. Особистісно орієнтований підхід та технологія навчання у співпраці. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна освіта: методологія, теорія, практика». Київ : НТУУ «КПІ», 2015. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/gureeva_kozmina_osobystisno.pdf (дата звернення: 30.08.2019).
3. Калошин В. Ф. Співробітництво – головна стратегія виховання, або як зробити виховання ефективним. Харків : Вид. група «Основа», 2016. 144 с.
4. Калошин В. Педагогіка співробітництва: необхідність, сутність, практика. Учительський журнал on-line С. 1–25. веб-сайт. URL: <http://teacherjournal.in.ua/rozrobky/pedahohika-spivrobitnytstva-neobkhdnist-sutnist-praktyka>
5. Пінчук Л. М. Навчання в співробітництві як ефективна педагогічна технологія у викладанні англійської мови як другої іноземної. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2012. №1(17). С. 66–70.
6. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017. 166 с.
7. Столярова Н. П. Педагогіка співробітництва – це відкрита програма в роботі з іноземними студентами в умовах вищого навчального закладу. Наукові записки кафедри педагогіки. Харків, 2011. Вип. XXV. С. 164–168.

Transliteration of References:

1. Baklazhenko Ye.V. The implementation of pedagogical conditions for training of future teachers of musical art for cooperation with students. Scientific notes of Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubinsky. Series: pedagogy and psychology. 2015. Issue. 43. P.164–170.
2. Guryeyeva L.V, Kozmina N.A. Personally oriented approach and technology of learning in cooperation. Proceedings of the IIIrd International Scientific Conference on Contemporary Education: Methodology, Theory, Practice. Kyiv: NTUU «KPI», 2015. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/gureeva_kozmina_osobystisno.pdf (accessed: 08.30.2019).
3. Kaloshin V.F. Cooperation is the main strategy of education, or how to make education effective. Kharkov: Publ. Group “Osnova”, 2016. 144 p.

4. Kaloshin V. Pedagogy of cooperation: necessity, essence, practice. Teacher's Journal on-line P. 1–25. website. URL: <http://teacherjournal.in.ua/rozrobky/pedahohika-spivrobitnytstva-neobkhdnist-sutnist-praktyka>
5. Pinchuk L.M. Learning in cooperation as an effective pedagogical technology in teaching English as a second foreign language. Bulletin of Zaporizhzhya National University. Pedagogical Sciences. 2012. №1 (17). P.66–70.
6. Prokopiv L. Innovative technologies of education and upbringing in higher education institutions : a textbook. Ivano-Frankivsk, 2017. 166 p.
7. Stolyarova N.P. Pedagogy of cooperation is an open program in working with foreign students under the conditions of higher education institution. Scientific notes of the Department of Pedagogy. Kharkiv, 2011. Vol. XXV. P. 164–168.

ALEKSANDROVYCH Tetiana,

PhD in Philology, Associate Professor of Department of Arts and Light Industry Technologies, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine
E-mail: aleks_t@i.ua

MALYNKA Mykola,

Senior Lecturer of the Department of Arts and Light Industry Technologies, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine
E-mail: skovoroda2007@ukr.net

**PEDAGOGY OF COOPERATION AS A REQUIRED COMPONENT OF MODERN
TEACHING TECHNOLOGIES**